

DISKURS TUSHUNCHASI VA CHET TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK USULLARI

Yuldasheva Laylo Abduvali qizi

O'zbekiston Milliy Universiteti

Fransuz filologiyasi 4-kurs talabasi.

E-mail: yuldashevalaylo9926@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Yaxyayeva Zebo**

O'zbekiston Milliy Universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

fransuz filologiyasi kafedrasida o'qituvchisi.

Annotasiya: Mazkur maqolada fransuz tili fanini o'qitishda yangi pedagogik metodlar, xususan, interaktiv metodlardan foydalanish va o'quvchilarda bu tilni o'rganishga qiziqish uyg'otish o'quvchilarda og'zaki nutqni rivojlantirish omillarining ilmiy-nazariy asoslari yuzasidan olim va pedagoglarning fikr mulohazalari, ilmiy qarashlari tahlil qilingan va ularga subyektiv munosabat bildirilgan.

Kalit so'zlar: interaktiv metodlar, rolli o'yinlar, aqliy hujum, case-study, inovatsiyalar, intellektual o'yinlar.

Аннотация: В данной статье изложены мнения ученых и педагогов о научно-теоретической основе факторов развития устной речи учащихся, использовании новых педагогических методов, в частности интерактивных методов в обучении французскому языку, научные взгляды. анализировались и выражалось к ним субъективное отношение.

Ключевые слова: интерактивные методы, ролевые игры, мозговой штурм, кейс-стади, инновации, интеллектуальные игры.

Annotation: In this article, the opinion of scientists and pedagogues on the scientific-theoretical basis of the factors of the development of oral speech in students, the use of new pedagogical methods, in particular, interactive methods in teaching French opinions, scientific views were analyzed and a subjective attitude was expressed to them.

Keywords: interactive methods, role-playing games, brainstorming, case-study, innovations, intellectual games.

Kirish

Zamonaviy o'qitish usullaridan biri interfaol usul bo'lib, biz o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda eng samarali va zamonaviy shakl deb hisoblaymiz. Bugungi kunda zamonaviy maktabning maqsadi o'quvchilarning ko'p madaniyatli shaxsini shakllantirishdan iborat bo'lib, bu ularning chet tili haqida ma'lum miqdordagi bilimlarni egallashini, nafaqat tushunish, balki unda erkin muloqot qilish qobiliyatini shakllantirishdan iborat. O. A. Biryukova va D. V. Semenovalar ta'kidlaganidek, "Zamonaviy metodologiya fanida monolog va dialogik shakllarda o'z og'zaki nutqini yaratish qobiliyatini shakllantirish chet tilini o'qitishning asosiy maqsadi sifatida belgilanadi va chet tili tushunchasi orqali ifodalanadi. Ma'lumki, kommunikativ kompetensiya juda murakkab ko'p komponentli tuzilishga egadir".

Og'zaki nutq samarali jarayon sifatida o'quvchidan ko'p vaqt va kuch talab qiladi, chunki u til, nutq va kommunikativ kompetensiyalarni ham qamrab olishni talab qiladi.

Turli xalqaro ilmiy loyihalar va dasturlarning paydo bo'lishi, shuningdek, Rossiyaning jahon hamjamiyatining hayotidagi faol ishtiroki zamonaviy shaxsni tarbiyalashda bir chet tilidan ravon va amaliy foydalanishni ob'ektiv ravishda ilgari surdi. Davlat standartiga muvofiq chet tilining kommunikativ kompetensiyasi har qanday chet tilini o'qitish mazmunining muhim tarkibiy qismi bo'lib, chet tilida suhbatdan past bo'lmagan darajada muloqot qilish qobiliyatini nazarda tutadi. Chet tilining kommunikativ kompetensiyasi. Sh. Safarovning fikriga ko'ra, tizimli qiymat shaxsiy neoplazma bo'lib, u chet tilini, kasbiy bilimlarini, chet tilidagi ko'nikmalarni va qiymat munosabatlarini sintez qiladi.¹⁷⁴ Diskursiv (lot. diskurs) - intuitiv emas, ong ishtirokida - o'qish (analitik, ekstensiv, tahliliy o'qish). Ijtimoiy va gumanitar fanlar diskursni til orqali ifodalangan shakllangan fikrlash tarzi sifatida ta'riflaydi. Bu jamiyatning odamlar, narsalar va ijtimoiy tashkilot haqida fikrlash va muloqot qilish usuli, shuningdek, ushbu uch element o'rtasidagi munosabatlardir. Sotsiologiya diskursni voqelikka ma'no berish usuli deb hisoblaydi. Siyosatshunoslik buni ijtimoiy muammoni hal qilish uchun rasmiy mantiqiy fikr almashish sifatida tushunadi. Psixologik diskurs til shakli va funksiyasini yozma yoki og'zaki ravishda baholaydi, chunki ular ruhiy salomatlik bilan bog'liq. Ritorika sohasida diskurs biroz boshqacha ma'noga ega, ya'ni ma'ruzachilar o'z tinglovchilarini voqelikning o'ziga xos idrokiga ishonitirishadi.

Ritorik diskurs o'quvchi yoki tinglovchini ishonitirish uchun faqat hikoya elementlaridan foydalanadi; ular kamdan-kam hollarda to'liq hikoyalardir. Bu yerda maqsad estetik, didaktiklik yoki she'riy ifoda emas, ishonitirishdir. Semantikada diskurs tushunchasining qo'llanilishi yanada murakkabroq. Diskurs semantikasi - bu intellektual tadqiqotning muayyan sohalarida lug'atdan qanday foydalanishimizni tahlil qilish. Bu tahlil til va tuzilish o'rtasidagi bog'liqlikni, masalan, gap va u mavjud bo'lgan kengroq kontekst o'rtasidagi munosabatni o'rganadi. Bunga misol sifatida gapda olmoshning qo'llanilishini keltirish mumkin, o'quvchi yoki tinglovchi uni faqat bog'langan holda tushunishi mumkin. Zamonaviy yondashuvlar nuqtai nazaridan, diskurs murakkab kommunikativ hodisa bo'lib, matnga qo'shimcha ravishda matnni tushunish uchun zarur bo'lgan qo'shimcha lingvistik omillarni (fikrlar, dunyo haqidagi bilimlar, qabul qiluvchining maqsadlari, munosabatlari) o'z ichiga oladi. "Diskurs" atamasi lingvistika sohasida ham juda ko'p qo'llaniladigan atamalardan biriga aylangan. Tarixiy jihatdan bu atama birinchi marta amerikalik tilshunos Z. Xarrisning 1952 yilda nashr etilgan "Diskur tahlili" deb nomlangan maqolasida ishlatilgan.¹⁷⁵ "Diskurs" atamasining to'liq ko'lami so'nggi yigirma yil ichida tilshunoslikda ommalashib bordi. Tilshunos olim A. Pardaev talqinicha, diskurs bu so'zlovchi va tinglovchining o'zaro fikr almashish, bir-biriga ta'sir ko'rsatish maqsadida lisoniy va nolisoniy vositalardan o'zlari eng samarali deb hisoblagan shakl va turda amaliy foydalanish jarayoni hisoblanadi.

Diskurs bu – jarayon, insoniy faoliyat turi. U lisoniy va yuzlab nolisoniy omillarning mushtarak shaklda bir maqsad yo'lida voqelanishidir. Boshqa bir manbada diskurs lotincha "discursus" - muhokama so'zidan olingan bo'lib, hissiy, bevosita, intuitiv, ya'ni muhokama talab bilimdan farqli o'laroq, muhokama orqali vosita bilan hosil qilinadigan mantiqiy dalil - isbotli bilim demakdir. Soddaroq qilib aytganda, bu ta'rifda diskursning muhokama qilish, suhbat qilish ma'nosi ilgari suriladi. O'zbek tilshunosligida diskurs maxsus tadqiqotlar tilshunos Sh. Safarov

1. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. - Т.: 2008

1. 3. Харрис Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. - М.: 1990

tomonidan amalga oshirilgan.¹⁷⁶ Tilshunos matn va diskurs muammolari to'g'risida quyidagilarni qayd etadi: "agarda matn va diskursning har ikkalasi ham inson lisoniy faoliyatining natijasi bo'lsa, ularni faqatgina zohiriy – formal ko'rsatkichga asosan "og'zaki" va "yozma" sifatlari bilan farqlash imkoniga gumonim bor. Diskurs so'zi lotincha dis- "uzoqda" ma'nosidagi prefiksdan va "yugurish" ma'nosini bildiruvchi "currere" o'zagidan olingan. Shuning uchun nutq "qochish" deb tarjima qilinadi va suhbat qanday o'tishini anglatadi. Nutqni o'rganish - bu ijtimoiy kontekstda og'zaki yoki yozma tildan foydalanishni tahlil qilishdir. Diskurs tadqiqotlari nutqda tilning shakli va funktsiyasini uning kichik grammatik qismlari, masalan, fonema va morfemalardan tashqari ko'rib chiqadi. Gollandiyalik tilshunos Teun van Deyk rivojlanishda muhim rol o'ynagan ushbu tadqiqot sohasi tilning katta birliklari, jumladan, leksemalar, sintaksis va kontekst suhbatlarga qanday ma'no qo'shishi o'rganadi. Kontekstdagi diskurs "chekish ta'qiqlanadi" yoki "to'xta" kabi faqat bir yoki ikkita so'zdan iborat bo'lishi mumkin.

Aslini olganda, diskurssiz adabiyot ham bo'lmaydi. Biroq, hamma diskurs bir xil emas, adabiyotshunoslar uni to'rtta asosiy turga bo'lishadi: bahs, tavsif, tushuntirish va hikoya. Bahs o'quvchini mantiq va fikrlash orqali ishontirishga urinishdir. Yozuvchi aniq da'vo qiladi va keyin bu da'voni tasdiqlovchi dalillarni taqdim etadi. Romanlar, qissalar va she'rlar o'quvchilarni hayajonga soladigan va hayajonga soladigan tasvir kuchiga bog'liq. She'riy nutq badiiy yozishga yuksak ijodiy yondashishdir. Yozuvchi fikrlarni, his-tuyg'ularni, voqealarni, joylarni va personajlarni o'quvchilarning histuyg'ularini o'ziga jalb etadigan hayoliy, ba'zan ritmik tilda taqdim etadi. She'riy nutqda mavzu, tasvir va tuyg'ularga urg'u beriladi. Bu she'riyatning markaziy tarkibiy qismidir, lekin u ko'pchilik roman va qissalarda ham ma'lum darajada namoyon bo'ladi. Transaksiyaviy nutq kamroq adabiy, ko'proq o'rgatuvchi yondashuvdir. U o'quvchini harakat qilishga majbur qiladigan, odatda faol ovozda aniq harakat yoki rejani belgilaydi. "Konsepsiya pragmatik kontekst - bu turli xillarning nazariy va kognitiv mavhumligi fizik-biologik va boshqa holatlar" Bunday pragmatik tushunish sxemasi "asl kontekst" deb ataladigan narsani aks ettiradi kommunikatsiyalar, ya'ni ishlarning holati keyin nutq harakatini bajarayotganda, u muqarrar ravishda o'zgaradi. Ushbu asl matn, - deb tushuntiradi tadqiqotchi, o'z ichiga olmaydi faqat nutq harakatidan oldin sodir bo'lgan voqealar, harakatlar, lekin ehtimol va tegishli to'plangan ma'lumotlar avvalgi holatlar va hodisalar.

M.L. Makarov nutqni dialog sifatida tushunadi. dialog va ehtimollik bog'liqliklari qoidalariga muvofiq tuzilgan: "Diskurs" - bu ijtimoiy "materiya", unda bitta nutq akti turi va xususiyatlarini aniqlay olmaydi. keyingi harakat: u ko'proq shartlarni belgilaydi u yoki bu muloqotni davom ettiruvchi harakatning ko'rinishi ko'p yoki kamroq kutilgan, mos keladigan, normalarga mos keladigan va aloqa qoidalari.¹⁷⁷ Yangi ontologiyadagi munosabatlar turi aniq determinizmga yo'l qo'ymaydi, u ko'proq "nutq-o'zaro ta'sir" strategiyalari va me'yorlari bilan belgilanadigan noaniq ehtimollik bog'liqliklari bilan tavsiflanadi. Ta'rifga ko'ra, V.G. Borbotko, gap bor kommunikativ birliklardan tashkil topgan matn til - jumlar va ularning birlashmalari ko'proq uzluksiz bo'lgan katta birliklar semantik bog'lanish, bu uni yaxlit shakllanishga aylantiradi. Nutqning lingvokommunikativ jihati G.A. ning ta'rifida kuzatilishi mumkin. Nutq og'zaki yoki yozma nutq ishi shaklida amalga oshiriladigan (tabiiy) nutq toifasi sifatida qaraladi. semantik jihatdan nisbatan tugallangan va strukturaviy munosabatlar, uning uzunligi kuchli

2. Academic Research in Educational Sciences 2021 ISSN: 2181-1385. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. - Т.: 2008

1. Макаров Л.М. Основы теории дискурса. — М.: Гнозис, 2003. — 280 с

Макаров М.Л. Деривация диалога // Деривация в речевой деятельности. — Пермь, 1990. 140 с.

ijtimoiy o'zgaruvchan: sintagmatik zanjirdan alohida bayonot (jumla) bo'yicha mazmunli integral asarga (hikoya, suhbat, tavsif, ko'rsatmalar, ma'ruzalar). h.k.) Yu.N. Karaulov va V.V. Petrov nutqni o'rganishga kommunikativ yo'naltirilgan yondashuv nuqtai nazaridan quyidagi ta'rifni beradi: "Diskurs - bu murakkab kommunikativ. matndan tashqari, ekstralingvistik omillarni ham o'z ichiga olgan hodisa (dunyoni bilish, qabul qiluvchining fikrlari, munosabati, maqsadlari), zarur matni tushunish uchun" I.N. Gorelov va K.F. Sedov qayd etadi nutq lingvistik shaxslarning o'zaro ta'sirining aksidir va bu hodisani quyidagicha belgilaydi: "nutq ishi, ya'ni "jonli nutq" segmenti va "kognitiv va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarining to'liqligidagi nutq asari" sifatida. Nutqning mazmun jihati V.A.ni belgilashda hisobga olinadi. Koch, bunga ko'ra "bir xil xususiyatning namoyon bo'lishini o'z ichiga olgan har qanday matn (yoki matn qismlari) motiv, diskursiv matn hisoblanadi" boshqa tadqiqotchilar va nutq deyiladi. Bundan "Diskurs" atamasiga ta'rif berib, nutq mantiqiy-semantik jihatdan ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, I. Bellert har qanday bayonotning semantik talqinini ta'kidlaydi (diskurs birliklari) - bu mumkin bo'lgan oqibatlar yoki xulosalar to'plami ushbu bayonotga asoslanib qiling. Shuningdek, nutqning talqini bilan aniq interaktiv nutq usuli o'zaro ta'sirlar V.V. Krasnix shunday xulosaga keladi: "Diskurs - bu jarayon va natijaning kombinatsiyasi sifatida tushuniladigan va ikkalasiga ham ega bo'lgan og'zaki nutq-kognitiv faoliyat. tegishli lingvistik va ekstralingvistik tekisliklar" Bu erda biroz aniqlik kiritish kerak bilan suhbatni ko'rib chiqayotganda, degan ma'noda natija nuqtai nazaridan u jarayonda hosil qilingan matnlar majmui sifatida namoyon bo'ladi kommunikatsiyalar. Nutq muammolari bo'yicha asarlarni ko'rib chiqish asosida ancha murakkab muloqot niktativ hodisa, uning ta'rifida tadqiqotchilar jiddiy tafovutlar bor, keling, o'rganilayotgan hodisaning ish ta'rifini berishga harakat qilaylik. Demak, nutq:

- 1) nutqiy vaziyat bilan bog'langan izchil matn;
- 2) yaxlit kommunikativ (nutq) birligi;
- 3) og'zaki yoki yozma matn turi (nutq mahsuloti), teskari tinglovchiga/o'quvchiga; 4) monolog - dialog;
- 5) manzilli xabar;
- 6) semantik jihatdan gaplar jumllarining bog'langan ketma-ketligi (replikalar) o'zlashtirish darajasini nazorat qilishning eng muhim funktsiyasi sifatida qaraladi. Ta'lim jarayonida o'zlashtirilgan yangi tajriba o'quvchining o'qituvchi, boshqa o'quvchilar, o'quv muhiti, maxsus ishlab chiqilgan interfaol o'quv qurollari bilan o'zaro munosabatlarning bevosita yoki bilvosita mahsulotiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. - Т.: 2008
2. Харрис Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. - М. : 1990
3. Academic Research in Educational Sciences 2021 ISSN: 2181-1385. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. - Т.: 2008
4. Макаров Л.М. Основы теории дискурса. — М.: Гнозис, 2003. — 280 с
5. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." Journal of Positive School Psychology (2022): 2883-2889.
6. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.

7. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
8. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into "Historical Memory" in French and Uzbek Linguistic Traditions." *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
9. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.
10. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing "Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
11. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
12. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." *Academic research in educational sciences* 3.5 (2022): 1176-1182.
13. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 879-884.
14. ЯХШИБОЕВА, Нодира. "The role of tourism terminology in french." *O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI*, 2023,[1/4] (2023).

Internet saytlar:

1. <https://cyberleninka.ru>
2. <https://kpfu.ru>
3. <https://gerflint.fr/>
4. <https://www.academia.edu>